Deutschstunde 2.0

Tysk kulturformidling i et brobygningsperspektiv

Oktober 2024
Mechthild Milewczyk, Anna Sandberg & Lars Behnke

Deutschstunde 2.0
– Tysk kulturformidling i et brobygningsperspektiv
1. udgave 2026
Copyright © 2024 Forfatterne & NCFF

Forfattere: Mechthild Milewczyk, Anna Sandberg & Lars Behnke

Indholdsfortegnelse

Baggrund for projektet 4
Projektets læringsmål 6
Gennemførelse 8
Forberedende kursus 9
Workshops og projektdage 11
Resultater og evaluering af projektet 12
Videreførelse, forankring og potentialer 16

Baggrund for projektet

Tyskstudiet på Københavns Universitet har oplevet en nedgang i ansøgningstallene gennem de sidste par år. Som det fremgår af nyere undersøgelser fra Det Nationale Center for Fremmedsprog og af Følgegruppens statusrapport for Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet 2022, er interessen for tysk som fag på gymnasiet også faldende; færre og færre elever vælger A-niveauet i 3.g.

Ideen med dette projekt var dobbelt: at udvide og innovere gymnasiets tyskundervisning og at udvikle kompetencer hos tyskstuderende til at formidle og undervise i aktuelle emner fra Tyskland, derfor titlen: Deutschstunde 2.0.

Formålet med dette brobygningsprojekt har været på positiv vis at modvirke den nedadgående tendens og styrke interessen for faget tysk på universitetet og gymnasiet. Både studerende og elever blev inddraget bæredygtigt i denne proces.

Hensigten var at forbinde faget tysk på Københavns Universitet (Tysk Sprog og Kultur) og eleverne på udvalgte danske gymnasier (klasser med tysk fortsætter B-niveau, 2.g). De tyskstuderende skulle gennem et kort og intensivt forløb omkring arbejdet med relevante tysksprogede diskurser omkring begrebet "Heimat" og med en didaktisk forberedelse planlægge deres eget undervisnings- og formidlingsprojekt (en projektdag), som de derefter gennemførte i en tyskklasse på gymnasiet. På den måde fik gymnasieeleverne indsigt i et relevant emne inden for tysk samfund og kultur, som også har relevans for deres egen livsverden. Denne sproglige, litterære og kulturelle udveksling var til gavn for både studerende og elever. Fokus lå derfor også på det interkulturelle læringsaspekt, som er særligt vigtigt, når man lærer et fremmedsprog, fordi der åbnes op for nye kulturer og andre kulturelle praksisser.

Når der undervises i kultur/kulturstudier i tysk som fremmedsprog, er lørnerne, dvs. de studerende og/eller eleverne, i centrum for læringsprocessen. De skal være aktive deltagere i undervisningen og deres egen læringsproces, og deres erfaringer, læring og personlige baggrund skal inddrages i undervisningsprocessen med. I den didaktiske

forskning inden for kulturstudier taler man om ”kulturel læring”. Denne kulturelle læring finder sted ved fælles gennemgang af og i arbejdet med tysksprogede tekster. Her forudsættes en bred tekstforståelse, som ikke kun omfatter litterære tekster men også faktuelle og informative tekster eller tekster, der foreligger i andre medieformer som f.eks. film, videoklip, radiospil osv. Gennem dette arbejde er det målet at tydeliggøre relationen mellem teksterne og de sociale sammenhænge og kulturelle mønstre, som de indeholder og indgår i. Teksternes diskursivitet bliver dermed tydelig for de studerende og eleverne, så de i sidste ende selv kan deltage i diskurserne, dvs. aktivt reflektere over samfundsrelevante begivenheder og diskussioner i Tyskland, men også i relation til Danmark. I *Verdensborgeren og den interkulturelle læring* (2020) taler Karen Risager og Lone K. Svarstad om en kulturpædagogik, der sætter eleverne i stand til at analysere tekster og billeder ud fra deres kulturelle repræsentationer. Til dette formål præsenterer de "Cyklusmodel for interkulturel læring", som omfatter trinene Bemærke (1), Sammenligne (2), Reflektere (3) og Interagere (4). Dette projekt tog udgangspunkt i såvel denne danske model som forskellige tyske didaktiske modeller.

Projektet var et frivilligt tilbud til alle studerende på Tysk Sprog og Kultur og havde deltagelse af både bachelor- og kandidatstuderende. På denne måde kunne de studerende bruge den kulturelle viden, de har lært, men også en sproglige ramme (idiomer, konstruktioner til at udtrykke sproglige handlinger osv.) til at formidle tysksproget kultur. Projektet blev konciperet som et ekstra tilbud inden for ”Sprogløft”[1], som de studerende havde mulighed for at tilmelde sig i starten af efterårssemesteret E23. Undervisningsassistent Mechthild Milewczyk, som også varetog praktisk sprogundervisning i sprogløftet, stod for den praktiske ledelse af projektet "Deutschstunde 2.0", som blev til i tæt samarbejde med og under vejledning af Lars Behnke og Anna Lena Sandberg fra Tysk, Engerom. Sidstnævnte fungerede også som vejledere og kontaktpersoner for projektet. Der var tæt konsultation og regelmæssig udveksling i projektfasen for at sikre, at projektet blev forankret i undervisningen. Tre gymnasier fra Sjælland har deltaget i projektet: Frederiksværk Gymnasium, Solrød Gymnasium og Roskilde Amtsgymnasium. I alt var det seks gymnasielærere samt deres tyskhold som deltog.

1. ”Sprogløft” henviser til et nyt undervisningsinitiativ muliggjort af en politisk særbevilling december 2021, som skulle understøtte sproglæringen på tysk og fransk på danske videregående uddannelser. På studiet i tysk sprog og kultur på KU blev bevillingen omsat i ekstra undervisningstimer i sprogpraksis og andre aktiviteter såsom sprogkurser i Tyskland for BA-studerende.

Projektets læringsmål

Læringsmål for de studerende

- Udvidelse af viden om tysk kultur
- Kulturel læring (ifølge Altmayer 2007: Von der Landeskunde zur Kulturwissenschaft)
- Metodisk-didaktisk viden om udformningen af en projektdag/undervisningsenhed
- Praktisk undervisningserfaring
- Styrkelse af sprogpraksis (mundtlige sprogfærdigheder)
- Styrkelse af bevidsthed om elevernes egne kompetencer (refleksionskompetence, tekstkompetence osv.)
- Diskursevne gennem håndtering af tekstnetværk (udarbejdelse af betydningsproduktion gennem sproglige fortolkningsmønstre i tekster)
- Skabelse af kommunikationsmuligheder

Læringsmål for eleverne

- Udvidelse af opfattelsen af og viden om tysk kultur og samfund gennem introduktion til samfundsrelevante emner i tilrettelagte undervisningsenheder
- Styrkelse af interessen og motivationen for tysk som fag
- Kommunikative færdigheder

Mål for tyskstudiet

- At foreslå nye veje for konceptualiseringen af kulturhistorie i tyskundervisningen på universitetet som et tværfagligt samarbejde mellem litteratur, historie og lingvistik – med inddragelse af elementer af "Landeskunde".

Gennemførelse

De studerende fra Bachelor og Kandidatuddannelserne i Tysk Sprog og Kultur (KU) gennemgik først en forberedelsesfase i efterårssemestret 2023, hvor de kulturspecifikt studerede emnet ”Heimat” og planlagde projektets didaktisk-metodiske fremgangsmåde. I det efterfølgende sommersemester besøgte de gymnasiet og gennemførte en ”projektdag” med eleverne. I projektet indgik der også to workshops med gymnasielærerene i tysk fra de deltagende gymnasier.

Forberedende kursus

Projektets første fase - det forberedende kursus - bestod af fem på hinanden følgende sessioner, som de studerende deltog i. Her blev emnet "Heimat" behandlet ved hjælp af en praksisorienteret tilgang. De studerende lærte om "Heimat" som et diskursivt begreb, der udviklede sig gennem en række forskellige diskursbidrag. Til dette formål blev forskellige tysksprogede tekster (tekst bruges her som et paraplybegreb, der går ud over tekstbaserede materialer) analyseret. Disse omfattede essaysamlingen "Eure Heimat ist unser Albtraum" (2019) af Fatma Aydemir og Hengameh Yaghoobifarah, hvor studerende læste et forord og "Zu Hause" (2019) fra Aydemir, samt en avisartikel fra tyske "Tagesspiegel" med titlen "Faeser facht innenpolitische Debatte an Heimat ist, was man draus macht" (2022), som er en kommentar til nuværende indenrigsminister Nancy Fasers perspektiver på Heimatdiskursen. Derudover arbejdede de studerende også med akademiske tekster fra Susanne Scharnowski (2018), som har kortlagt "Heimat"-begrebets historie, og forskellige tekster fra Bundeszentrale für politische Bildung (bpb.de). Desuden arbejdede de studerende i forskellige grupper med artikler fra Cigdem Tuporak "Kennt Deutschland auch uns?" (2020). Derudover omfattede arbejdet også valgplakater af tyske partier med ordet "Heimat" som slogan; et udvalg af faktuelle og akademiske tekster om definitionen af begrebet "Heimat". De studerende har efterfølgende præsenteret deres tekster for hinanden i matrixgrupperne. Det didaktiske fokus lå primært på mundtlig kommunikation i forskellige sociale former i klasseværelset.

Et overblik over materialet, der blev anvendt til forberedelseskurset, kan ses i det tilknyttede materiale i NCFF's vidensbank.

Oversigt over forberedelseskurset

	Di, 26.09, 14-16 Uhr,	Einführung: Thema „Heimat“, Einstieg in den Projekttag
	Di, 10.10, 13-15 Uhr	Heimat – Teil 2, Vertiefung in das Thema
	Di, 31.10, 13-15 Uhr	Vertiefung in das Thema (Heimat und Sprache), Methodik und Didaktik
	Di, 14.11, 13-15 Uhr	Vorbereitung auf den Projekttag: Planung des Projekttages, Aufteilung auf die Gymnasien
	Di, 05.12, 13-15 Uhr	Vorbereitung auf den Projekttag: Materialsammlung, Durchführung etc.

Workshops og projektdage

I begyndelsen af projektets anden fase skulle de studerende præsentere deres indsamlede ideer og materialer i en forberedende workshop (online). I denne workshop kunne gymnasielærerne give feedback og yderligere forslag, især til implementeringen af projektdagen, da de bedst kender deres elevers læringsadfærd og besidder den didaktiske forhåndsviden. Den første workshop fandt sted (online) den 27. februar 2023, hvorefter de studerende havde tid til at tilrettelægge deres projektdag.

I foråret blev gymnasierne besøgt, og de studerende gennemførte deres undervisningsenheder, som blev modtaget med begejstring, og som indeholdt masser af variation, spændende tekster og spil. De aktiverende øvelser, bearbejdningen og fremlæggelsen af teksterne i grupper samt de hjælpsomme studerende blev særlig godt modtaget af eleverne.

Eleverne kunne frit vælge deres eget materiale, så de seks projektdage, der blev arrangeret, handlede om emner som "Heimat" i det tidligere DDR, digte om "Heimat" og migration af Alev Tekinay (2001) og Yüksel Pazarkayas (1985), sange af Isam B og Sammy Deluxe samt billeder og betydninger af "Heimat" i almindelighed. Resultat af læringen for de studerende var en større forståelse af "Heimat", som stadig ændrer sig i det tyske samfund. For eleverne var „Heimat" et meget subjektivt begreb og er forbundet med følelser, familie og steder. Derudover lærte de at begrebet har en problematisk dimension, når man mister det, f.eks. som flygtning. Den afsluttende feedback-session blev brugt af gymnasieeleverne til at stille spørgsmål omkring dét at studere (tysk) på KU.

Materialer fra projektdagene fremgår af det tilknyttede materiale, som kan tilgås i NCFF's vidensbank.

Resultater og evaluering af projektet

En afgørende del af projektet og dets evaluering var det afsluttende møde med gymnasielærerne, de studerende, projektledelsen og supervisor i forårssemesteret, hvor der var mulighed for udveksling og videreudvikling af projektet. Derudover blev der udviklet et online spørgeskema til gymnasieeleverne, som sikrede feedbackmuligheder. Eleverne udfyldte skemaet efter projektdagene. Elevernes evaluering var særlig glædelig. Den var gennemgående positiv, især med hensyn til emnet og den måde, det blev udført på af de studerende. Eleverne udtrykte ønske om flere projekter af denne art, hvilket bekræfter den vellykkede gennemførelse og projektets positive indflydelse på eleverne.

Deltagelsen var frivillig og anonym og blev udfyldt enten direkte efter lektionen, som hjemmearbejde eller i den efterfølgende lektion. Resultaterne blev registreret bagefter. Dobbeltbesvarelser og manglende besvarelser blev udeladt. Resultaterne af spørgeskemaundersøgelsen er kort opsummeret her.

Eleverne havde i gennemsnit lært tysk i 6,4 år. Næsten 90 af eleverne syntes meget godt eller godt om projektdagen. De fleste af eleverne kunne godt lige de forskellige kommunikative aktiviteter, som de studerende havde forberedt f.eks. memoryspil, mindmap på Mentimeter, vendespil, *wordcloud*, *brainbreak*, Kennenlern-Bingo, samt at beskrive billeder.

"Det var fedt at lave forskellige aktiviteter, så man ikke sad ned hele tider", God varieret undervisning. Massere hjælp at hente, hvis der var brug for det."

"Det var fri, man kunne går rundt og snakke med hinanden, kunne godt lide at der var lidt variation."

Eleverne kunne også godt lide gruppearbejdet, matrixgrupperne og materialet:

"At man selv måtte arbejde i grupper", "At man skulle fremlægge i matrixgrupper"

”Digtet var helt klart meget interessant og det var super fedt med at få lidt hjælp med de ord der var oversat.”

De studerendes arbejde og engagement blev opfattet som meget godt. Næsten 90% af eleverne syntes meget godt eller godt om støtten og vejledningen, som de studerende gav i løbet af projektdagen. Derudover syntes mere end 80% at interaktionen og samarbejdet mellem klassekammerater gik godt eller meget godt.

”Vores undervisere havde stort fagligt engagement og var dygtige til at forklare ord og vendinger. De var gode til at inddrage os og opfordre til reflektion, fx gennem sedlerne vi skulle diskutere med hinanden og præsentationerne.”

Næsten 60 % af deltagerne fandt emnet ”Heimat” interessant og meget interessant. 37 % svarede med ”hverken eller”. Nogen af eleverne fortalte derudover, at de allerede havde arbejdet med emnet tidligere. Andre lagde trykket på, at de nu bedre forstår betydningen af ”Heimat”-begrebet. Elevernes svar viser også, at de fleste udvidede deres ordforråd og fik en bedre indsigt i tyskuddannelsen på universitet. Projektdagen har derudover styrket interessen for mere end halvdelen af eleverne for faget tysk og tysk kultur i nogen grad eller høj grad. Frem for alt viser evaluering, at de studerende har bidraget mest til dem.

”Spændende at se og opleve nogle unge mennesker studere tysk, gør det mere identificerbart.”

Alt i alt syntes de fleste af eleverne, at projektdagen var gennemført rigtig godt. Nogle forbedringsmuligheder var ifølge eleverne:

- At det var mere end et modul
- Større ordliste til tekst, der var en del ord, vi ikke vidste, hvad betød.
- Selvom det var fedt med mange forskellige aktiviteter, kunne man godt bruge lidt mere tid til hver aktivitet
- Måske en smule nemmere tekster/spørgsmål til teksten. Det ville også gøre det nemmere, hvis gloserne står ved siden af teksten
- Man skal stille meget konkrete og tydelige spørgsmål før, at man som elev føler sig tryg nok til at svare på tysk.
- Det vi lavet har vi gjort ret mange gange i normale timer, så måske kunne man finde nogle andre aktiviteter

BA-student i Tysk Sprog og Kultur Niels sagde om projektet:

"Det har været super interessant at være en del af projektet Deutschstunde 2.0. Først og fremmest spændende med ny læring på områder som undervisning og didaktik, og ikke mindst den gode sparring med gymnasielærerne, der har været super søde og samarbejdsvillige overfor os "grønne" og potentielt kommende gymnasielærere. Personligt har projektet styrket min tanke om at arbejde på gymnasiet, og da projektet samtidigt har haft det praktiske aspekt - i og med at man har fået lov at prøve kræfter med at planlægge moduler og at undervise på gymnasiet - har Deutschstunde 2.0 været en super sjov omgang."

På det afsluttende møde med gymnasielærerne, de studerende, projektledelsen og supervisorerne var der mulighed for at evaluerer. Det foregik i et workshop-format, hvor studerende og gymnasielærere læste evalueringerne fra eleverne og også diskuterede projektet i små grupper. Resultaterne af diskussioner var følgende:

En væsentlig fordel ved projektet var, at de studerende fik mulighed for at lære hinanden bedre at kende på tværs af årgangene via samarbejde, og at de fik deres første undervisningserfaringer. Projektet fremmede ikke kun udvekslingen af ideer og erfaringer, men styrkede også fællesskabsfølelsen blandt de studerende på tværs af BA og KA. Projektet gjorde det også muligt at skabe nye kontakter mellem gymnasielærer og studerende. Sådanne nyoprettede netværk viste sig at være ekstremt værdifulde, da det lettede udvekslingen af viden og ressourcer og potentielt muliggjorde fremtidige samarbejder.

At undervise flere gange i løbet af projektet gav nogle studerende mulighed for at sammenligne og løbende forbedre deres undervisningsmetoder. Denne praktiske erfaring var særlig værdifuld, fordi den hjalp de studerende med at få deres første undervisningserfaring. Mange studerende fandt denne erfaring nyttig, da de skulle beslutte, om de ville ind i lærerfaget.

Tilbagemeldingerne fra lærerne var også positive. Alle lærere sagde, at de kunne forestille sig at fortsætte med at arbejde med de studerende, selv uden løn. Det understreger kvaliteten af samarbejdet og det store engagement, som de involverede udviste.

Gode råd

For bedre at kunne planlægge projektdagene kan man søge efter materialer på en mere målrettet måde eller give oplysninger om, hvor man kan finde dem. Egnede materialer kan komme fra lærebøger, videnskabelige artikler og onlinedatabaser. Der bør også lægges mere vægt på elevernes forskellige sproglige niveauer, og hvordan disse påvirker valget af materialer. Hvad angår det indledende møde med lærerne, ville det være tilrådeligt med en mere regelmæssig koordinering. Det indledende møde bør udvides til flere datoer for at muliggøre løbende feedback.

Klasserumsobservation giver mulighed for at lære eleverne, læreren og det, der sker i klasseværelset, at kende. Denne observation hjælper med at skræddersy undervisningen bedre til elevernes behov og gøre den mere relevant. Det forberedende kursus kan forbedres gennem øget didaktisk og metodisk input.

Videreførelse, forankring og potentialer

Der er blevet gjort følgende overvejelser omkring projektets fremtidige forankring og videreførelse: En ny DAAD-assistent kunne i tæt samarbejde med den nuværende undervisningsassistent bidrage til at sikre kontinuitet i projektet. Netværket med tysklærere på de tre gymnasier er fortsat velfungerende, og de udtrykker villighed til at deltage uden økonomisk kompensation. Derudover kunne studerende fra Tysk Sprog og Kultur eventuelt ansættes som studentermedhjælper, finansieret af EnGeRom. Projektet ville blive superviseret af Anna Sandberg og Lars Behnke fra EnGeRom. Selvom en ansøgning om støtte fra HUM: Global Seed Money allerede er blevet afvist, planlægges der nu en ny ansøgning om midler fra sprogløftpuljen med henblik på at gennemføre projektet i 24/25.